

Slaapplaatstellingen van Huiskraaien in de winter van 2009/10

Roy Slaterus

SOVON Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
tel. +31 24 7410 410
info@sovon.nl
www.sovon.nl

SOVON Vogelonderzoek Nederland
Nijmegen, 26 mei 2010

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding

2. Kader

3. Methode en waarneemomstandigheden

4. Foutendiscussie

5. Resultaten

6. Discussie

Verwijzingen

Samenvatting

In november 2009, januari 2010 en februari 2010 heeft SOVON Vogelonderzoek Nederland in opdracht van Team Invasieve Exoten driemaal een slaapplaatstelling uitgevoerd van Huiskraaien in Hoek van Holland. Ten minste 24 exemplaren werden daarbij geteld. De kans is groot dat het werkelijke aantal iets hoger lag. Tijdens een voorbereidend bezoek in oktober 2009 werden bijvoorbeeld minimaal 26 Huiskraaien aangetroffen. Eenzelfde aantal werd ook in februari en maart nog gemeld. De novembertelling leverde behalve waarnemingen van een groep van 24 ook een groep van tien op maar het bleef onduidelijk of het hier om verschillende exemplaren ging. Een reële schatting van het aantal Huiskraaien in Hoek van Holland komt hiermee uit op 26-32. Het hoogste aantal dat tot dusver in Hoek van Holland is gemeld betreft 27 exemplaren in januari 2008. Een voorzichtige conclusie lijkt dan ook dat – twee broedseizoenen later – het totale aantal slechts weinig is gestegen.

1. Inleiding

De Huiskraai *Corvus splendens* komt van oorsprong voor in het zuiden van Azië, maar heeft in de afgelopen decennia verschillende nieuwe gebieden bereikt, veelal door mee te liften met schepen. In 1994 werd hij voor het eerst in Nederland vastgesteld. Twee vogels vestigden zich in Hoek van Holland en zorgden vanaf 1997 voor nakomelingen. Inmiddels broeden er meerdere paren en gaat het hier om de eerste en tot dusver enige populatie in Europa.

Ondanks dat meerdere vogelaars de Huiskraaien van Hoek van Holland met interesse volgen, is de hoeveelheid bruikbare gegevens voor het bepalen van populatieomvang, broedsucces en sterfte beperkt. Er worden vooral zogenaamde ‘losse waarnemingen’ verzameld op de favoriete foerageerplek bij het Vispaleis aan de Koningin Emmaboulevard. Zolang hierin geen verandering komt en de populatie blijft groeien, raakt de werkelijke populatieomvang steeds verder uit beeld. Een aantal gerichte metingen gedurende het jaar kan hierin verandering brengen. Gedacht moet worden aan slaapplaatstellingen om de totale populatieomvang te meten en aan inventarisatiebezoeken in het voorjaar om het aantal broedparen te bepalen.

In opdracht van Team Invasieve Exoten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft SOVON Vogelonderzoek Nederland een drietal slaapplaatstellingen uitgevoerd tussen oktober 2009 en maart 2010. De resultaten daarvan worden hieronder besproken. Achtereenvolgens komen aan bod het kader waarbinnen de tellingen plaatsvonden (hoofdstuk 2), de organisatie en uitvoering van de telling (3), methodologische kanttekeningen (4), de resultaten (5) en een bespreking daarvan (6).

2. Kader

Achtergrond

In de eerste jaren na de vestiging van het oorspronkelijke paar Huiskraaien in Hoek van Holland in 1994 was het betrekkelijk eenvoudig om populatieontwikkeling te volgen. Maar naarmate het aantal broedparen vanaf eind jaren negentig begon te stijgen werd het steeds lastiger om het overzicht te bewaren. De trefkans om alle aanwezige exemplaren gelijktijdig waar te nemen werd immers steeds kleiner. Overdag houden de vogels zich op in paren of in groepjes verspreid over (het westelijke deel van) Hoek van Holland. Buiten het broedseizoen brengen ze vaak de nacht door op gezamenlijke slaappleatsen. Daar kunnen de aantallen dan ook het best worden geteld.

Dat de Huiskraai in 2009 extra in de belangstelling stond, vloeit voort uit een behoefte aan basale informatie over aantallen en verspreiding vanuit het Team Invasieve Exoten. De Huiskraai wordt immers – net als andere exoten – gezien als potentiële probleemsoort, zeker wanneer de aantallen sterk toenemen. Met de slaappleatstellingen gaf het Team Invasieve Exoten bovendien invulling aan de aanbeveling uit een studie naar de potentiële schadelijkheid van de Huiskraai, die zij in het voorjaar van 2009 liet uitvoeren (Slaterus *et al.* 2009).

Meetnet Slaappleatsen

Slaappleatsen van vogels kregen in Nederland tot voor kort betrekkelijk weinig aandacht, met enkele notoire uitzonderingen van soms al decennia geleden, zoals het landelijke onderzoek naar slaappleatsen van de Regenwulp (overzicht in Van den Bremer *et al.* 2008). Met ingang van 2009 is echter een Meetnet Slaappleatsen in het leven geroepen (Klaassen 2009). Dit meetnet staat onder coördinatie van SOVON. Het richt zich vooralsnog vooral op Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen op grond van hun functie als slaappleat. Het gaat hierbij om 16 vogelsoorten. Het in kaart brengen en tellen van slaappleatsen van andere soorten en/of in andere gebieden wordt nadrukkelijk gestimuleerd. Tellers zijn in principe vrij in de keuze van soorten en gebieden; vanuit de coördinatie wordt evenwel enige richting aan het onderzoek gegeven door bepaalde soorten en gebieden extra aandacht te geven. In de huidige opzet liften jaarlijks enkele niet-Natura-2000-soorten mee. De telling van Halsbandparkieten in januari 2010 is daar een voorbeeld van (Klaassen & Hustings 2010). Ook de tellingen van de Huiskraai passen in dit kader.

3. Methode en waarneemomstandigheden

Voorbereiding

Afgaande op eerdere ervaringen in binnen- en buitenland werd aangenomen dat de Huiskraaien van Hoek van Holland in het winterhalfjaar gezamenlijk zouden overnachten in (groenblijvende) bomen in of nabij stedelijk gebied, mogelijk in gezelschap van Kauwen. Op 14 oktober 2009 werd een voorbereidend bezoek gebracht om de op dat moment in gebruik zijnde slaappleats(en) te lokaliseren. Vijf waarnemers verkenden daarbij per fiets de omgeving, gedurende de laatste drie uur voor de avondschemering. Dit resulteerde in de ontdekking van een tot dan toe onbekende slaappleats. Tevens werd vastgesteld dat de directe omgeving van de in 2009 in gebruik zijnde nestlocatie als voorverzamelplaats diende. Op een in 2002 in gebruik zijnde slaappleats (Ryall 2003) werden geen Huiskraaien aangetroffen. Tevens werd gezocht naar goede – hooggelegen – uitzichtpunten, waar tijdens de tellingen vandaan waargenomen zou kunnen worden. Deze bleken echter nagenoeg afwezig. Aan de hand van deze informatie werd bepaald hoe en wanneer de drie latere tellingen zouden worden uitgevoerd.

Methode

De drie slaappleatsstellingen werden uitgevoerd door telkens drie waarnemers, die zich per fiets door het gebied verplaatsten (zie tabel 1 voor de inzet van de verschillende waarnemers). Daarbij werd de volgende taakverdeling aangehouden: één waarnemer probeerde – meestal in de omgeving van het Vispaleis – een groep Huiskraaien op te sporen en deze zo lang mogelijk te volgen; één waarnemer wachtte in de omgeving van de bekende slaappleats op wat er komen zou; en één waarnemer doorkruiste de omgeving in de hoop een nieuwe verzamelplaats of slaappleats te ontdekken. De drie waarnemers hielden elkaar telefonisch op de hoogte van hun bevindingen. Relevante waarnemingen tekenden zij in op kaart, waarbij het exacte tijdstip werd vermeld. Dat is van belang om achteraf te kunnen nagaan of waarnemingen van verschillende waarnemers op verschillende vogels duiden. Het onderzoeksgebied strekte zich grofweg uit van de Koningin Emmaboulevard in het zuiden tot de Schelpweg in het noorden en van de Strandboulevard in het westen tot de Harwichweg in het oosten; een blok van circa 1,3 x 1,3 km. De tellingen startten anderhalf uur voor zonsondergang en eindigden bij het invallen van de duisternis.

Tabel 1. Inzet van waarnemers.

	Voorbereiding 14/10/09	Telling 1 16/11/09	Telling 2 06/01/10	Telling 3 28/02/10
Bram Aarts	X			
Vincent de Boer	X		X	
Joost van Bruggen	X			
Harvey van Diek		X		X
Roy Slaterus	X	X	X	X
Erik van Winden	X	X	X	X

Weersomstandigheden

De drie tellingen vonden plaats op 16 november 2009, 6 januari 2010 en 28 februari 2010, onder gunstige weersomstandigheden. Dat wil zeggen: droog, (vrij) weinig wind en helder (zicht). Tijdens de januaritelling was het met enkele graden onder het vriespunt wel tamelijk koud en na afloop van de telling begon het te sneeuwen. Januari 2010 verliep over het geheel genomen behoorlijk koud, met een gemiddelde temperatuur in De Bildt van $-0,5^{\circ}\text{C}$ tegen een

langjarig gemiddelde van 2,8°C. Een gemiddelde onder het vriespunt was sinds 1997 niet meer voorgekomen.

4. Foutendiscussie

Volledigheid

Tijdens het voorbereidende bezoek en de drie tellingen bleken de Huiskraaien niet steeds van dezelfde slaappleaats gebruik te maken. Dit vergemakkelijkte de tellingen niet. Bovendien waren bepaalde delen van het gebied tamelijk onoverzichtelijk. De kans dat een deel van de aanwezige Huiskraaien gebruik maakte van een afzonderlijke, onontdekte slaappleaats lijkt erg klein, maar kan niet volledig worden uitgesloten.

Telproblemen

Op sommige momenten konden aanwezige groepen Huiskraaien zonder veel moeite nauwkeurig worden geteld, bijvoorbeeld doordat ze als een compacte groep in een kale boom of op een dakrand zaten. Maar dat was lang niet altijd het geval; dichte vegetatie, verspreid zittende vogels, menging met Kauwen en invallende duisternis maakten tellen soms lastig. Het tellen van (aan)vliegende Huiskraaien bleek maar zelden goed mogelijk, doordat woningen en vegetatie vrij uitzicht op de meeste plekken belemmeren. Tellen op de voorverzamelplaatsen ging verreweg het eenvoudigst. De dichte slaapbomen (dennen e.d.) werden daarentegen vaak pas in het schemerdonker opgezocht, soms samen met Kauwen.

5. Resultaten

Figuur 1 geeft de resultaten van de drie slaapplaatstellingen ruimtelijk weer. Wat opvalt is dat de aantallen zeer dicht bij elkaar liggen, namelijk 23-24 exemplaren. Het gaat hier om de aantallen zoals die maximaal op één moment geteld zijn. Voor de novembertelling (geel) geldt dat de Huiskraaien als een compacte groep samen met ongeveer 20 Kauwen kwamen overnachten in dennenbomen langs de Alkweg. Tijdens de januaritelling (groen) was een zelfde aantal Huiskraaien hier aanwezig, maar in de schemering vlogen ze in zuidwestelijke richting weg om vermoedelijk langs de Duinweg te overnachten samen met enkele tientallen Zwarte Kraaien. Tijdens de februaritelling was ook de omgeving van de Alkweg weer favoriet, al verbleven toen enkele vogels in tuinen langs de nabijgelegen Schelpweg.

Figuur 1. Ruimtelijke weergave van de resultaten van de drie slaapplaatstellingen. Vermeld zijn de aantallen Huiskraaien, zoals geteld tijdens de tellingen van 16 november 2009 (geel), 6 januari 2010 (groen) en 28 februari 2010 (rood) (bron: Google Maps).

6. Discussie

De in figuur 1 weergegeven aantallen betreffen aantallen die als minimum moeten worden beschouwd. De kans is groot dat het werkelijke aantal Huiskraaien in Hoek van Holland iets hoger lag. Tijdens het voorbereidende bezoek werden er bijvoorbeeld minimaal 26 Huiskraaien aangetroffen. Eenzelfde aantal werd ook in februari en maart nog gemeld. De novembertelling leverde behalve waarnemingen van een groep van 24 vogels ook een groep van tien op. Onduidelijk was of het hier ging om tien exemplaren uit de groep van 24, die zich tijdelijk afgezonderd hadden, of dat het om twee aparte groepen ging. Een reële schatting van het aantal Huiskraaien in Hoek van Holland komt hiermee uit op 26-32.

Het hoogste aantal dat tot dusver in Hoek van Holland is gemeld betreft 27 exemplaren op 8 januari 2008 (cf Slaterus *et al.* 2009). Een voorzichtige conclusie lijkt dan ook dat – twee broedseizoenen later – het totale aantal slechts weinig is gestegen. Wanneer wordt uitgegaan van 26 exemplaren als maximum in maart 2010, dan is er mogelijk zelfs sprake van een lichte daling. Of dat werkelijk het geval is blijft gissen. De conclusie dat het aantal Huiskraaien zich aan het stabiliseren is, lijkt op basis van deze gegevens voorbarig. De groei van kleine populaties verloopt immers vaker grillig. Alleen door herhaaldelijk metingen – zoals slaapplaatstellingen en broedvogelinventarisaties – te verrichten kan het populatieverloop gevolgd worden.

Figuur 2. Groep van 24 Huiskraaien en 2 Kauwen, 6 januari 2010, Hoek van Holland (Roy Slaterus)

Verwijzingen

van den Bremer L., Klaassen O. & van Roomen M. 2008. Slaapplaatsen van vogels: toekomstig verspreidings- en monitoringsonderzoek. SOVON-informatierapport 2008-05. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Klaassen O. 2009. Voor wie van spektakel houdt: het nieuwe Meetnet Slaapplaatsen. SOVON-Nieuws 22(4): 9.

Klaassen O. & Hustings F. 2010. Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2010. SOVON-informatierapport 2010-05. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Ryall C. 2003. Notes on ecology and behaviour of House Crows at Hoek van Holland. Dutch Birding 25: 167-171.

Slaterus R., Aarts B. & van den Bremer L. 2009. De Huiskraai in Nederland: risicoanalyse en beheer. SOVON-onderzoeksrapport 2009/08. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.